

URTX

L'ARQUITECTURA DE LES CASES CONSISTORIALS URGELLENQUES D'ÈPOCA MODERNA (S. XVII-XVIII): INFLUÈNCIES I INVARIANTS

Maria Garganté Llanes

L'ARQUITECTURA DE LES CASES CONSISTORIALS URGELLENQUES D'ÈPOCA MODERNA (S. XVII-XVIII): INFLUÈNCIES I INVARIANTS*

**Maria
Garganté Llanes**
Universitat de Barcelona

Abstract

El objetivo de este artículo es analizar los distintos ejemplos de casas consistoriales de los siglos XVII y XVIII en la comarca del Urgell. En primer lugar, intentamos definir en base a los estudios ya existentes, una determinada tipología de casa consistorial correspondiente a los siglos modernos, relacionada con el crecimiento en importancia del poder municipal. El edificio consistorial tendrá pues un notable componente simbólico relacionado con el poder civil, ubicado en la parte más representativa de la población y “compitiendo” a menudo con la iglesia parroquial, símbolo del poder eclesiástico. Los principales edificios analizados se corresponden con las casas consistoriales de Tàrrega y Agramunt. Finalizamos con una breve nota dedicada a las antiguas casas señoriales de distintas poblaciones que posteriormente pasaron a ser casa consistorial.

The aim of this article is to analyse the different examples of council buildings from the 17th and 18th centuries in the Urgell district. In first place, we attempt to define a basis in existing studies, a certain typology of council building corresponding to the modern centuries, related to the increasing importance of municipal power. The council building thus has a notable symbolic component related to civil power, situated in the most representative part of the town and often “competing” with the parish church, the symbol of ecclesiastical power. The main buildings analysed correspond to the town halls of Tàrrega and Agramunt. We end with a brief note dedicated to the old seigniorial houses in various villages that were later converted into town halls.

Paraules clau

Arquitectura, casa consistorial, barroco.

Les cases consistorials: Formulació i antecedents d'una tipologia¹

L'origen de les cases consistorials es troba en la consolidació de les formes d'autogovern que sorgiren en la Mediterrània occidental, encapçalades per sectors patricis que van acabar per imposar-se als altres poders de caràcter feudal.² Des del segle XII comptem amb abundants exemples de palaus públics a la Itàlia central i septentrional, França, Alemanya i a la zona de la Corona d'Aragó.³ Tot i això, és el cas italià el que pot considerar-se l'antecedent arquitectònic més immediat de les nostres cases consistorials de

l'època moderna, alhora que Itàlia també és el país on els palaus públics es comencen a construir de manera més sistemàtica, coincidint amb la independència de les ciutats. El més antic dels edificis consistorials coneguts és el de la ciutat de Como, construït l'any 1215, que amb la seva estructura ja anticipa bàsicament el que seran les cases consistorials d'època moderna, ja que la planta baixa s'obre a l'exterior mitjançant una porxada que s'utilitzava com a perllongació del mercat que es celebrava a la plaça on es troba l'edifici, mentre el segon pis fou concebut bàsicament com una gran sala on es reunia el Consell municipal.⁴ Altres palaus comunals

immediats al de Como a la zona septentrional d'Itàlia són els de Piacenza o Ravenna. Les característiques principals d'aquests edificis ja es desenvolupen, si bé posteriorment, a la zona del Llevant català, com en el cas de l'ajuntament de Morella,⁵ edifici datable a cavall dels segles XIV i XV, i el de la vila de Catí (1428-37), a la plana del Maestrat, edifici de planta rectangular amb llotja o porxo inferior, destinada a carnisseria i dipòsit de blat, amb una gran sala al primer pis, on tres trams de jàsseres descansen sobre dues columnes de secció octagonal.

L'exemple més antic de casa comunal a Catalunya probablement sigui la paeria de Lleida, del segle XIII, tot i que hem de tenir en compte que en origen va ser construïda com a palau o residència privada dels Sanaüja i no fou convertida en ajuntament fins l'any 1383, després que els marmessors de Pere de Sanaüja venguessin l'edifici a la ciutat.⁶ És per això que podem considerar que les primeres cases dels governs municipals catalans són trescentistes o posteriors i, si prescindim de l'antiga casa consular de Perpinyà, construïda pels volts de 1315-18⁷ i avui completament transformada, gairebé podem dir que no és fins a la construcció de la Casa de la Ciutat de Barcelona (1399-1402) que les cases comunals esdevenen una tipologia amb caràcter propi dins l'arquitectura civil.⁸

Segons Concepción Lomba,⁹ en un intent de traduir semànticament el vocabulari arquitectònic a l'esquema històric-polític, es pot veure en aquesta tipologia un concepte esquemàtic i un símbol de concòrdia ciutadana, revestint-se, aquests palaus, d'un caràcter purament assembleari, mentre que la resta

de les funcions es duïen a terme des d'altres edificis específics.

El model amb porxo inferior de l'ajuntament de Como no va tenir la seva continuïtat a la Toscana, on a finals del segle XIII i començaments del XIV es construeixen els palaus públics de Florència i Siena, que conserven un caràcter més defensiu –probablement propiciat per l'especial situació política a la zona–, sense arcades obertes i amb altes torres.¹⁰

L'arribada del Renaixement no va introduir canvis significatius en el cas italià, excepte en alguns projectes sobre paper, que exemplifiquen el concepte de "ciutat ideal", com el de Filarete, que va realitzar l'any 1460 un projecte per a un centre urbà situat en la plaça del Mercantil de Florència, on preveïa el palau comunal al centre, o el de Francesco di Giorgio, de l'any 1480. Així doncs, les cases consistorials de Bolònia, Brescia o Pàdua segueixen amb la tònica de la porxada inferior i la sala del Consell a la part alta.

La construcció de les cases consistorials va estretament lligada a l'increment del poder municipal, que es veu en disposició de competir amb l'església. Si parlem ara de Catalunya, a l'època baixmedieval, els escassos exemples de cases consistorials es concentren bàsicament a les grans ciutats –Ajuntament de Barcelona–. Amb l'adveniment dels segles moderns, en canvi, les zones rurals –sempre parlant de nuclis d'una certa importància– ben aviat substituiran la dicotomia església-castell per la d'església-ajuntament, adquirint aquestes cases comunals un protagonisme molt elevat dins el nucli històric de la vila o ciutat. De vegades, la seva ubicació di-

* Aquest treball s'inscriu en el marc del Grup de Recerca d'Història de l'Art Modern de la Universitat de Lleida, dirigit pel Dr. Ximo Company i Climent.

¹ Un primer estudi sobre les cases consistorials ponentines d'època moderna –i que d'alguna forma constitueix la inspiració i el punt d'arrencada d'aquest treball– el vàrem publicar a la revista *Locus amoenus* del Departament d'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona (2004).

² RIU-BARRERA, E: "Les cases dels consells municipals i la Generalitat" a *L'art gòtic a Catalunya*, vol. 2. Barcelona: 2003. Pàg. 179.

³ Per l'arquitectura civil als territoris de la Corona d'Aragó vegeu DI CANDIDA GONZAGA, F; FLORENSA, A; FORTEZA, G; MARTINELL, C; PUIG I CADAFALCH, J; RUBIO, J: *L'Architecture Gothique Civile en Catalogne*. París: 1935, CIRICI, A: *Arquitectura gòtica catalana*. Barcelona: 1968, DALMASES, N; JOSÉ, A: "L'art gòtic. ss.XIV-XV" a *Història de l'art català*, vol. III. Barcelona: Edicions 62, 1984, DALMASES, N: "Arquitectura gòtica civil" a *Art de Catalunya*, vol. 3. Barcelona: Edicions l'Isard, 1998.

⁴ LOMBA SERRANO, C: *La casa consistorial en Aragón. Siglos XVI y XVII*. Zaragoza: Departamento de Cultura y Educación, 1989. Pàg. 70.

⁵ DALMASES, N; JOSÉ PITARCH, A: "La ciudad de Morella. Murallas y castillo", dins *Catálogo de monumentos y conjuntos de la Comunidad de Valencia*, vol. I. València: 1983.

⁶ LLADONOSA I PUJOL: *Història de la ciutat de Lleida*. Barcelona: Curial, 1980.

⁷ Hi ha constància de l'inici de l'edifici en l'autorització del rei Sanç I de Mallorca per a comprar unes botigues amb la finalitat de convertir-les en casa consular (RIU-BARRERA 2003, 180).

⁸ FLORENSA FERRER, A: La antiga casa de la Ciudad de Barcelona. Barcelona: 1960 (2ª edició), DURAN i SANPERE, A: "Arnau Bargués" a *Barcelona i la seva història. L'art i la cultura*. Barcelona: 1975, BESERAN, P: "La casa de la ciutat de Barcelona" a *L'art gòtic a Catalunya*, vol. 2. Barcelona: 2003. Ps. 184-189.

⁹ LOMBA 1989, 70.

¹⁰ Tot i això, a Florència tenim l'anomenada Loggia dei Lanzi, construïda entre 1376 i 1382, com a espai assembleari i per a celebracions públiques, però separada del palau comunal.

rectament “afrontada” amb l’església¹¹ sembla una al·legoria de l’“enfrentament” real que van viure en moltes ocasions aquestes corporacions, i que està profusament documentada a Cervera i a Tàrraga¹² –tot i que abans de la construcció dels edificis consistorials, era ben freqüent que els consells municipals es celebrassin a l’església, tant a la parroquial com en esglésies conventuals.

Però si bé els primers exemples catalans adopten plenament la morfologia de les cases comunals italianes, adaptada al propi llenguatge gòtic, les cases consistorials catalanes també fan seu, en un moment posterior, el tipus de façana noble de les residències privades i, en alguns casos excepcionals, incorporen el pati interior propi d’aquestes cases senyorials.¹³ Així, les façanes s’acostumen a estructurar mitjançant composicions rítmiques i simètriques, basades en l’ordenació i repetició dels diferents elements estructurals que les componen, amb un eix vertical al centre i a partir del qual es disposen els diferents elements.¹⁴ Mentre a l’interior totes adapten les habitacions necessàries per a les funcions administratives –sala de reunions, arxiu, presó, etc.–, a l’exterior poden seguir dos models,¹⁵ segons presentin o no un porxo d’arcades a la planta baixa –per a celebrar reunions i o com a perllongació del mercat.

La tipologia definida, gairebé sense variants, responia a les necessitats funcionals i simbòliques plantejades en el moment de la seva construcció: En el cas dels porxos o llotges, aquests compaginaven d’entrada la funció mercantil amb l’assembleària, alliberant els diferents governs de la relació de dependèn-

cia que de vegades existia amb l’església, sobretot quan no es tenia cap lloc propi on reunir-se i s’havia de demanar permís per poder celebrar els consells municipals a l’interior del temple.¹⁶ La funció de la llotja, a la qual podem afegir un cert simbolisme com a perllongació dels espais públics sobre els quals s’assenta i com a preàmbul obert dels espais municipals, va contribuir a la seva massiva incorporació en una època en la qual, almenys teòricament, es reprenia el caràcter assembleari dels governs municipals.¹⁷ Val a dir, però, que els porxos o llotges inferiors apareixen en èpoques precedents i l’únic canvi és la substitució dels arcs apuntats per sòlids arcs de mig punt.

Les obertures de més rellevància després de la portada eren les finestres que s’obrien a la sala del Consell, la importància funcional i simbòlica de la qual la situa, sense excepcions, a la crugia davantera de la primera planta, que passa a denominar-se “planta noble”. Als finestrals de la planta noble s’incorporen frontons triangulars o migpartits amb volutes, que contrasten amb l’austeritat de la resta d’obertures, sobretot les que s’obrien a la planta baixa, que normalment anaven protegides per una reixa. D’aquesta manera, les sales de consells possibilitaven les reunions periòdiques dels consistoris, al mateix temps que servien de marc per a recepcions extraordinàries, honrant visitants d’excepció. A part de la sala del Consell, emmarcant la caixa d’escales solien situar-se dues estances que es corresponien amb l’escriptori i la comptaduria, que possibilitaven l’exercici burocràtic inherent a qualsevol sistema de govern. Finalment, a la planta baixa també es

¹¹ El cas d’Almenar, on la façana principal de l’església i la de l’ajuntament es miren de front, delimitant els extrems de la plaça, que queda al mig, és el més flagrant dels que tractarem.

¹² A Tàrraga, l’any 1742 la comunitat de preveres va decidir construir un gran cor al mig de la nau central; el comú reaccionà en contra, ja que considerava que el cor ocuparia massa espai, i optava per fer un cor amb parets baixes i dimensions moderades. La comunitat de preveres havia aconseguit uns informes favorables al seu projecte de cor per part de l’escultor Pere Costa, que en faria la planta, i de Francisco Soriano, a més de tenir el permís del bisbe per fabricar-lo. L’ajuntament recordava que la major part de l’església l’havia pagada ell i el poble, i que, per tant, era de patronatge municipal. Pel que fa a Cervera, quan l’any 1784 l’església amenaçava ruïna, trobem una gran quantitat de documentació que expressa les disputes entre els regidors i els clergues, perquè els primers proposaven que, pel bé dels fidels, els cultes religiosos es duguessin a terme en qualsevol altra església que no fos la parròquia i els segons es negaven en rodó a abandonar el seu lloc habitual. La postura dels preveres era tan ferma, que en una ocasió van estar disposats a cantar les maïtines i els demés actes religiosos gratuïtament per tal que no els fessin traslladar, amenaçant que en cas que l’Ajuntament manés que els músics que composaven la Capella no assistissin a dites funcions, prohibirien al Mestre de Capella que ni ell ni els escolans ni qualsevol altra veu, assistissin a les cerimònies proposades per la comissió municipal fora de la Parròquia (PLANES i CLOSA, JM: *La parròquia i la vida religiosa de Tàrraga, segles XVI-XIX*. Tàrraga: Parròquia de Santa Maria de l’Alba, 1994 i AHCC: Fons de la Comunitat de Preveres. Consells, 1784).

¹³ Veurem més endavant com en els primers segles moderns, l’arquitectura privada de caràcter senyorial i l’arquitectura pública de representació aniran lligades de forma bastant estreta.

¹⁴ LOMBA 1989, 76.

¹⁵ CARBONELL, M: *L’arquitectura classicista a Catalunya*. Universitat de Barcelona (tesi doctoral microfitxada) 1991, 221-223

¹⁶ El Consell General dels Cent Jurats de Barcelona es reunia la convent dels dominics, fins que un conflicte amb aquests provocà, l’any 1369, el trasllat del Consell al convent de Sant Francesc i, finalment, la decisió de tenir casa pròpia (BESERAN 2003, 184).

¹⁷ LOMBA 1989, 97-98.

podien ubicar les presons i altres dependències destinades a usos pròpiament comercials en aquells pobles o viles que no comptaven amb d'altres edificis específics, com podien ser les carnisseries, dipòsits de gra o, fins i tot, el pou de gel.

A les dependències més habituals, pot afegir-s'hi, segons els casos, les capelles, concebudes per tal de significar el sentiment religiós que guiava els Consells.¹⁸ Finalment, l'últim element preceptiu en tots els casos és l'escala, de la qual no en conservem cap exemple notable a les nostres comarques, de manera que tampoc tenim constància de l'existència de cap pati interior en els edificis conservats. El tractament de les escales variava en funció de la planta a la qual conduïen: Així, les diferències entre les que arriben a la planta noble i les que parteixen d'ella són força notables, destacant la magnificència de les primeres davant l'estricta funcionalitat de les segones, la caixa de les quals pot arribar-se a reduir fins a la meitat.

Del general al concret: breu panorama de les cases consistorials catalanes dels segles XVII i XVIII

Després que el segle XVI ens deixés alguns dels exemples més notables on es posen de manifest les característiques definides a l'apartat anterior, com és el cas, probablement més reeixit i paradigmàtic, de la casa consistorial d'Arnes (Terra Alta), els exemples d'arquitectura dels ajuntaments catalans del segle XVII comencen amb la construcció de la Casa de la Vila de Reus –avui molt modificada–, que fou començada l'any 1601 pels mestres d'obres Joan Mas i Antoni Pujades. La traça, però, seria obra del mestre Joan Munter¹⁹ i podria correspondre's amb la traça conservada al Museu Municipal Salvador Vilaseca de Reus. Sembla que el mateix mestre Munter havia estat l'artífex de la casa de la vila d'Alcover, construïda entre 1591 i 1593 pel preu fet de vuit-centes lliures, i l'autor d'un projecte (ara desaparegut) per a l'Ajuntament de Valls.²⁰ No obstant això, i

salvant les distàncies, la façana de la casa consistorial de Reus hauria seguit en origen un classicisme proper –o deutor– al de la façana de Pere Blai al palau de la Generalitat. Altres exemples de la penetració de les formes clàssiques –per bé que d'una manera epidèrmica– dins de l'arquitectura de representació són les cases de la vila de Falset, Montblanc i Mataró. Aquesta última, avui extremadament modificada, seguia un projecte de Jaume Vendrell, conservat a l'Arxiu Municipal de Mataró,²¹ on se'ns presenta un edifici estructurat en tres nivells horitzontals, amb un gran portal adovellat d'entrada i torricons angulars a la part alta, similars als existents en edificis com el palau del Lloctinent (1549-57) i altres edificis senyorials posteriors com el ja siscentista castell de Montclar (1635), a l'Urgell, que manté el mateix tipus de torricons cantoners i el portal adovellat d'entrada. D'altra banda, l'alçat interior de l'ajuntament mataroní projectat per Vendrell també palesa l'existència d'un pati, on quatre arcs carpanells suporten una galeria amb balustrada i arcs de mig punt sobre columnes toscanes, que no deixa d'assemblar-se al pati projectat per Antoni Carbonell al palau del Lloctinent.

Durant la segona meitat del segle XVII assistim a l'ampliació de la casa de la Ciutat de Girona (1669) i Fra Josep de la Concepció projecta l'ampliació de l'Ajuntament de Vic l'any 1670.²² La sala del Consell, coberta amb una cúpula, connecta amb altres obres d'aquest religiós arquitecte, com la capella de la Concepció de Tarragona. El responsable següent de les obres fou Josep Morató i Pujol, que hi treballà entre 1673 i 1687.²³ Cal assenyalar que l'ajuntament de Vic constitueix un dels pocs exemples de casa consistorial amb una potent torre, que es situa en un dels extrems de la gran plaça –condicionada per la ubicació angular de l'edifici, que fa que des de la plaça únicament se n'aprecii la torre. Val a dir, però, que les torres són molt escasses en les cases consistorials, de manera que podem entendre que el record de les fortificacions ha desaparegut.

¹⁸ LOMBA 1989, 106.

¹⁹ Després de finalitzar les obres de la casa de la vila d'Alcover, Joan Munter inicia la parroquial de la mateixa vila. Segons Carbonell (1991, 701-702) les obres foren continuades per Oliver Nanqui a partir de 1609.

²⁰ CAVALLÉ, J: "Notícia sobre l'arquitecte Joan Munter" a *Quaderns d'Història tarraconense*, XIV. Tarragona: 1996. Ps. 161-196. L'autor també situa Joan Munter l'any 1597 construint l'església de Pontils (Conca de Barberà) i visitant la construcció de la parroquial de Vinaròs.

²¹ GIMÉNEZ BLASCO, J: *La universitat de Mataró (1589-1628)*. Barcelona: Alta Fulla, 1990. Hem d'agrair al Dr. Marià Carbonell haver-nos facilitat la consulta d'aquesta obra i, en conseqüència, el coneixement d'aquesta traça de Jaume Vendrell.

²² La casa consistorial de Vic té el seu origen a finals del segle XIV, quan l'any 1382, el Consell de la partida reial, que fins llavors s'havia reunit al convent de Sant Francesc, va pendre la decisió de construir-se una casa pròpia a la Plaça Nova (PUIGFERRAT, C: "La casa de la Ciutat de Vic" a *L'art gòtic a Catalunya*, vol. 2. Barcelona: 2003. Ps. 189-190).

²³ RÀFOLS, JF: *Diccionario Biográfico de artistas de Cataluña* (3 vols.). Barcelona: Milà, 1951. Pàg. 794.

Ajuntament de Vic.
Interior de la sala
del Consell.
Detall de la cúpula
projectada per Fra
Josep de la
Concepció, tracista
carmelità que fou el
responsable del
projecte de l'església
parroquial de Tàrraga
l'any 1772.

Pel que fa a les comarques ponentines, la consolidació de les formes clàssiques a les cases consistorials té lloc amb la construcció, entre 1679 i 1688, de la Paeria de Cervera.²⁴ Aquesta nova casa municipal substituïa l'edifici bastit a finals del segle XVI pel mestre d'obres cerverí Joan Barrufet, segons la traça del bretó Martí Ymor.²⁵ L'obra resultant, deguda al mestre d'obres i escultor Francesc Puig, és un edifici centrat verticalment per un gran portal amb l'escut heràldic de la ciutat de Cervera i un finestral a la part superior, decorat amb un frontó amb volutes, mentre la part alta de l'edifici presenta una renglera de petites finestres quadrangulars, com a reminiscència de la galeria de solana. A banda i banda d'aquest eix vertical es disposen dos balcons, sostinguts per dos grups de cinc mènsules que han esdevingut la part més representativa de l'edifici. Un dels grups representa personatges típics del mercat que es celebrava en aquella plaça, i l'altre les actituds pròpies

dels cinc sentits corporals —en una clara al·lusió a les virtuts que havia de tenir tot bon governant. A un extrem de l'edifici s'obria una galeria que posteriorment fou derruïda per construir un nou cos arquitectònic per ampliar la paeria a finals del segle XVIII, mentre a l'altre extrem s'hi havia bastit l'edifici de la taula de canvi.

Arribat el segle XVIII, un clar exemple de la continuïtat morfològica és l'edifici de la Casa de la Ciutat de Manresa, que passà a substituir en aquesta funció a la construïda a finals del segle XVII amb la intervenció de Joan i Francesc Grau, ara seu del Palau de justícia. El nou ajuntament fou construït entre 1739 i 1777 pel mestre d'obres moianès Jeroni Torrents, segons el projecte del mestre d'obres i arquitecte barceloní Joan Garrido, que havia fet el projecte entre els anys 1735-36.²⁶ L'edifici és de planta quadrangular centrada per un pati; consta de planta baixa i dos pisos. La fa-

²⁴ AHCC: Fons Municipal. *Llibre de l'obra de la Casa de la Paeria*.

²⁵ LLOBET PORTELLA, JM: *Cent episodis de la història de Cervera*. Lleida: Diputació, 1990. Pàg. 149.

²⁶ Mestre d'obres barceloní. L'any 1738 contruï el campanar de l'església de Sant Fèlix de Sabadell. També va intervenir en les obres del nou convent de Sant Agustí a Barcelona (ARRANZ, M: *Mestres d'obres i fusters. La construcció a Barcelona en el segle XVIII*. Barcelona: Col·legi d'Aparelladors 1991, 200-202).

çana principal que s'obre a la plaça va ser restaurada l'any 1990 i és formada per un porxo de cinc arcs —el central de punt rodó i els altres apuntats, com a element encara més arcaïtzant, mentre que el primer pis està definit per cinc balcons que es corresponen amb cinc finestres al segon pis, separat del primer per una cornisa. Entre el balcó central i el segon pis destaca l'escut de la ciutat, obrat originàriament en alabastre per l'escultor Jacint Miquel Sorts l'any 1763 i substituït posteriorment per una còpia feta en pedra.

Quan passem a analitzar els exemples que hem documentat a l'Urgell, però, cal advertir que les múltiples transformacions que han sofert aquests edificis al llarg del temps, i que han afectat sobretot l'aspecte i la distribució interiors, en dificulten una interpretació correcta del conjunt, de manera que no podem evitar caure en un excés de "façanisme", ja que indubtablement la façana és la part d'aquests edificis que ha romàs més inalterada. D'altra banda, existeix quelcom que també pot contribuir a excusar aquesta mancança, i és el fet que la façana principal constituïa la part més important de l'edifici —a l'interior únicament destacaríem l'escala i la sala del

Consell— i la més representativa, en detriment de les façanes laterals i posterior.

El segle XVII: La paeria de Tàrraga i la tímida introducció de les formes clàssiques

Segons les actes dels consells municipals, les obres per a la nova casa de la paeria començaren l'any 1671; el dia 7 de juliol els paers acordaren demanar al degà llicència per poder-hi treballar i portar pedra els dies de festa.²⁷ En aquest punt i amb la façana començada, les obres es van haver d'aturar per manca de diners, i es van reprendre l'any següent, amb la continuació de la façana. Aprofitant l'estada de Fra Josep de la Concepció per examinar l'estat de l'església parroquial després de la caiguda del campanar, se li demanà igualment un examen de la casa de la paeria, per veure si es podia aprofitar quelcom de la construcció antiga que encara restava dempeus, però havent-la mirada i reconeguda digué que no era possible reparar-la.²⁸ D'aquesta manera, el mestre de cases Gaspar Roca, que la tenia a preu fet, hagué d'enderrocar tota l'obra antiga, restant únicament la part de façana nova que ja s'havia començat.

Paeria de Cervera.

Paeria de Cervera.
Detall de la sala
del Consell.

²⁷ AHCT: Llibre de Consells (1670-1683), fol. 51. També a SEGARRA i MALLA, J: *Història de Tàrraga amb els seus costums i tradicions*. Tàrraga: Museu Comarcal, 1987. Pàg. 170.

²⁸ AHCT: Llibre de Consells (1670-1683), fol. 71.

Per tal de reedificar tota la casa de bell nou, es decidí ampliar-ne l'espai, per la qual cosa es va haver de comprar part d'una casa contigua, propietat d'un tal Ramon Terés. Segons un informe registrat notarialment l'onze de setembre de 1673 i elaborat pel propi Gaspar Roca, mestre de cases i un tal Gener, que estava treballant amb ell en unes obres a l'antiga casa Sobies, els mestres de cases juntament amb els membres del consistori i el propietari Ramon Terés, pagès, examinaren en la casa d'aquest la part que calia prendre per a la reedificació i ampliació de la casa de la paeria.

Als anomenats "Llibres de Registre", trobem diverses notes referents a la construcció de la casa de la paeria, com per exemple el pagament: "per lo valor de asculpir les armes a mestre Gaspar Roca, 22 lliures",²⁹ en referència a l'escut de la portada, que data de 1674. Aquest mateix any, s'acorda continuar amb el cobrament del "tall" sobre el blat per tal de poder-lo aplicar a la construcció de la paeria —es tractava d'una contribució al finançament de les obres, consistent a recaptar una part de la collita.³⁰ La façana s'acabà l'any 1676 i a partir de l'any següent trobem anotacions referents a altres aspectes. Per exemple, els membres del consistori donen permís als mestres de cases per valer-se de les lloses que hi ha vora la muralla del portal de Santa

Maria per tal d'acabar d'enllosar l'entrada de la casa de la paeria.³¹ I l'any 1678 s'anota que "faltan diners pera acabar las casas de la paeria segons se ha trobat y vist ab los compertes en dies passats y closos, com son encara las baranas de la escala, banchs per la present sala del consell y altrás cosas molt necessarias, però vejám de hont se han de traure diners".³² Durant els anys següents coneixem molt poques notícies sobre l'edifici, però suposem que l'any 1683 la casa devia estar acabada, ja que es discuteix entre els paers la necessitat d'unes obres de reparació a la teulada. A partir d'aquí únicament es fa referència a detalls com la realització d'unes cortines per col·locar davant la imatge del Sant Crist que presidia la sala de Consells o la conveniència de confeccionar nous barrets de vellut per als paers.³³

La casa consistorial de Tàrraga és actualment un edifici entre mitjeres, amb nombroses obertures practicades al llarg del temps i que distorsionen l'hipotètic aspecte de la façana original, que tanmateix conserva alguns dels elements més característics, com l'arçatant galeria superior o la porta d'entrada, emmarcada per pilastres i coronada amb un frontó migpartit per l'escut heràldic de la ciutat, sostingut per dos nens o *putti*. No és estrany que els emblemes heràldics de les ciutats inclo-

²⁹ SEGARRA I MALLA 1987, 172.

³⁰ AHCT: Llibre de Consells (1670-1683), fol. 144. També a SEGARRA i MALLA 1987, 172.

³¹ AHCT: Llibre de Consells (1670-1683), fol. 266. També a SEGARRA i MALLA 1987, 172.

³² AHCT: Llibre de Consells (1670-1683), fol. 268. També a SEGARRA i MALLA 1987, 172.

³³ SEGARRA I MALLA 1987, 173.

guin llegendes en les quals es pretengui recollir l'esperit d'allò que havia de representar la institució. D'aquesta manera, l'escut esculpit a l'Ajuntament de Tàrrega inclou la llegenda "*Tarrega foelix*". Els emblemes heràldics s'equiparen d'aquesta manera als escuts nobiliaris, equiparant el poder municipal al poder senyorial.³⁴ Finalment, el fet que la portada de l'ajuntament de Tàrrega no estigui situada simètricament, constituint l'eix central de la façana, devia respondre en el moment de la seva construcció a una qüestió funcional, de distribució de l'espai a la planta baixa, a la qual s'havia de supeditar la qüestió estètica.

Com succeeix en molts casos, l'interior de la paeria de Tàrrega ha estat enormement modificat i ben poques referències conservem de la distribució original dels seus espais, així com de la presència de capella o oratori, de la qual en documentem la facultat donada pel papa Innocenci XI^l per tal de poder-hi dir missa.³⁵

L'artífex material: el mestre d'obres Gaspar Roca

Abans de donar per finalitzat aquest breu recorregut pel procés constructiu de la paeria targarina al segle XVII, hem de fer esment de la figura del seu constructor i probable tracista, el mestre de cases d'origen bagenc Gaspar Roca. Tot i que ignorem el lloc exacte del seu naixement, sabem que era fill de Joan Roca, mestre de cases de Sant Feliu Saserra, que l'any 1650 trobem contractant l'obra de l'església parroquial de Sant Pere de Matamargó, al Solsonès.³⁶ A Gaspar Roca el documentem per primera vegada en comarques ponentines l'any 1663, quan contracta l'obra del santuari de Santa Maria d'Ivorra, conegut popularment com el Sant Dubte.³⁷ L'any 1666 es fa càrrec de la construcció de la capella de

la Verge dels Socors a l'església parroquial d'Agramunt,³⁸ un espai de planta centralitzada i cobert amb cúpula, que havia estat dissenyat per un tal mestre Grau de Guissona³⁹ i que és l'únic element, juntament amb la capella del Roser i la sagristia, que altera la planta romànica del temple.

Si suposem al propi Gaspar Roca com a autor del disseny i pensem en els seus orígens familiars a Sant Feliu Saserra,⁴⁰ no podem descartar que la seu de la Cúria i Jurats del Lluçanès, construïda durant el primer terç de segle hagués pogut influir d'alguna manera en la realització d'un disseny per a la casa comunal de Tàrrega. Així, la casa consistorial de Tàrrega manté la galeria de solana superior, tot i que existeixen diferències entre les obertures principals: mentre a Sant Feliu Saserra la porta és d'arc de mig punt i amb arquivau superior, a Tàrrega és de llinda plana amb frontó triangular partit per les armes de la ciutat, emblema heràldic que a la capital del Lluçanès es situa en un nivell superior, entre la porta i la finestra central.

Mentre Gaspar Roca estava duent a terme les obres de la casa de la Paeria⁴¹ —suposem que aquest seria el principal motiu del seu establiment definitiu en aquesta ciutat—,⁴² va rebre l'encàrrec del consistori d'examinar l'estat en que es trobava el campanar de l'església parroquial "que tots veuen que esta molt xafat y escardat y digue estava ab algun perill per fer la fabrica grave y de tant gran pes, y encara que ara de present li apareixia no correr dit eminent perill ab tot seria ver ferho mirar y ferho reparar".⁴³ L'any següent, el mateix consistori demanava novament que el campanar fos examinat, cosa que féu Gaspar Roca juntament amb Josep Morató.⁴⁴ Ambdós

³⁴ Serlio recomanava en el Llibre IV del seu tractat arquitectònic la importància de l'heràldica, manifestant (sempre referint-se a l'arquitectura privada): "las armas dan gran ornamento al edificio y demás de esto sen de grande utilidad proque pruevan y señalan en las partes que estan puestas, quien son los señores de los edificios: y perpetuan sus nombres y memorias..." (SERLIO, S: Tercero y Quarto Libro de Arquitectura. Trad. Francisco de Villalpando. Toledo: 1563). Segons LOMBA 1989, 116.

³⁵ SEGARRA I MALLA 1987, 172.

³⁶ ADS: Fons parroquial de Matamargó. Llibre d'obra, fol. 1.

³⁷ ADS: FN Torà. Gil Gualdo (1663). El santuari està constituït per una antiga hospederia —avui en estat de semi-ruïna— i per una espaiosa església d'una sola nau coberta amb volta de canó, cor elevat als peus i balcons o tribunes que s'obren a banda i banda de la nau. La façana principal i la portada es van acabar a mitjan segle XVIII.

³⁸ PONS I FARRÉ, J: Beata Maria Acrimontis. Barcelona: Imprimatur, 1936. Pàg. 56.

³⁹ Cap al 1674 trobem un tal Josep Grau, mestre de cases, que treballa a l'obra de l'església del convent de Sant Ramon de Portell (AHCC: Fons comarcal. Obra de Sant Ramon: Llibre de comptes 1673-83).

⁴⁰ ADS: Llibre de l'obra de Matamargó. Fol. 1. L'any 1650 el mestre de cases de Sant Feliu Saserra Joan Roca —habitant de Sallent— havia contractat l'obra de la parroquial de Matamargó (Solsonès).

⁴¹ SEGARRA I MALLA 1987, 171.

⁴² En els cobraments per les obres del santuari d'Ivorra ja apareix com a mestre de cases de Tàrrega (ADS: Fons Parroquial d'Ivorra. Notarial. Nadal Millàs, 1670-78), mentre que en el contracte de l'any 1663 apareixia com a mestre de cases de Manresa (ADS: FN Torà. Gil Gualdo, 1663).

⁴³ AHCT: Fons Municipal. Consells (1670-1683), fol. 58. També a NARVÀEZ, C: El tracista Fra Josep de la concepció i l'arquitectura carmelitana a Catalunya. Universitat Autònoma de Barcelona (tesi doctoral inèdita) 2000, 174.

⁴⁴ Les anotacions del llibre de l'obra de l'església no especifiquen si es tractava de Josep Morató, mestre de l'obra del santuari del Miracle, que moriria aquell mateix any, o bé del seu fill, Josep Morató i Pujol.

Ajuntament d'Agramunt.

aconsellaren posar guix i cera a l'estructura per tal d'estudiar-ne la inclinació, alhora que el consell de la vila proposava que s'aprofités l'estada de dos paers a Barcelona per tractar del tema amb el mestre Pere Pau Ferrer, ben conegut per les seves obres al palau de la Generalitat de Barcelona. Finalment, no va poder evitar-se la caiguda del campanar i, un cop examinat per Fra Josep de la Concepció i determinada la construcció de la nova església, Gaspar Roca fou novament l'encarregat d'enderrocar les restes de l'església vella. Així doncs, Gaspar Roca també intervingrà activament en la construcció de la parroquial targarina projectada per Fra Josep de la Concepció, ja que el trobem documentat en el *Llibre de l'obra* de l'església des de l'any 1672 fins almenys una dècada més tard,

figurant com a “mestre major” o “sobrestant” de l'obra.⁴⁵ Paral·lelament, l'any 1673 signa amb el bisbe Lluís de Pons un contracte per obrir el braç esquerre del creuer de la catedral de Solsona “amb arc circular i no apuntat” i construir-hi la capella del Santíssim.⁴⁶ L'any 1682, suposem que durant un dels viatges que devia realitzar entre Tàrrega i Ivorra, per tal de supervisar la marxa de les obres, rep l'encàrrec de visurar l'obra de la nova església del convent de sant Ramon de Portell, que s'estava construït des de 1674.⁴⁷

Gaspar Roca va morir el dia 12 de febrer de l'any 1687. Segons el llibre d'òbits “no rebé ningun sacrament per haver mort de mort subitanea” i va ser enterrat el dia 13 al campanar de l'església nova de Tàrrega, en la qual feia tants anys que hi treballava.⁴⁸ Casat amb Maria, sabem que havia tingut almenys tres fills. Segons els llibres de baptismes, el 27 de desembre de 1683 es bateja a la seva filla Maria;⁴⁹ el 13 de setembre de 1685 el seu fill Isidre⁵⁰ i, finalment, el set d'agost de 1687 (sis mesos després de la seva mort), es bateja al seu fill pòstum, Gaspar “fill de Gaspar Roca mestres de cases i de Maria, viuda deixada”.⁵¹

El segle XVIII: La casa consistorial d'Agramunt o la pervivència de formes i models anteriors

La casa de la vila d'Agramunt ha estat relacionada, tant per la seva proximitat geogràfica com formal, amb la de Cervera. D'aquesta manera, César Martinell considerava que ambdues obres podien haver estat realitzades per un mateix artífex.⁵² El cas és, però, que entre ambdues hi ha gairebé cent anys de diferència cronològica —en tot cas, la casa consistorial d'Agramunt esdevindria més o menys contemporània de l'ampliació de la paeria certerina, duta a terme, com veurem, l'any 1786.

L'obra nova de l'ajuntament d'Agramunt esdevé un exemple absolutament retardatari, si bé molt acurat en la seva execució, que presenta característiques més arcaiques que el de Cervera, com la galeria de solana a la part superior, realitzada aquí a base de la successió d'arquets de mig punt que trobàvem, per exemple, a l'hospital i ajuntament de Torà, de finals del segle XVI, i en múltiples residències

⁴⁵ AHCT: *Llibre de l'obra de l'església*, fol. 37.

⁴⁶ ADS: Carpeta d'obres de la Catedral, n° 23.

⁴⁷ AHCC: Fons Comarcal. Obra de Sant Ramon: Llibre de comptes (1673-83).

⁴⁸ APT: Llibre d'òbits (1642-1730), fol. 134.

⁴⁹ APT: Llibre de baptismes (1668-1690), fol. 122.

⁵⁰ APT: Llibre de baptismes (1668-1690), fol. 134.

⁵¹ APT: Llibre de baptismes (1668-1690), fol. 151 v°.

⁵² MARTINELL 1959, vol. II, 38-39.

particulars d'aquesta època i del segle XVII. Aquesta galeria podia tenir diverses funcions que la fan present tant en edificis públics com privats: des de la purament estructural com a càmera aïllant entre l'edifici i la coberta, fins a la seva utilització com a magatzem o mirador. L'esquema compositiu d'aquest tipus de galeries es basa en la repetició ininterrompuda d'obertures, generalment d'arc de mig punt, que posteriorment evolucionarà cap a obertures quadrangulars més separades entre sí, com és el cas de la façana principal del Palau de la Generalitat o, com veurem més endavant, la paeria de Cervera.⁵³ Si bé la galeria de solana es presenta en principi com una característica pròpia de l'arquitectura civil, també podem dir que afecta, tot i que en menor mesura, l'arquitectura religiosa, com a l'església parroquial de Bordils (Gironès) o, a les comarques de Ponent, l'església parroquial de Miralcamp (Pla d'Urgell), que data del segle XVII.

La presència del porxo o llotja inferior fa que a Agramunt la porta d'accés a l'edifici passi a un segon pla i, en canvi, la monumentalitat es centri en la balconada central del pis principal, que adopta el mateix tipus de decoració encoixinada amb dovelles a saltacavall que trobàvem a la portada de la casa municipal de Cervera, i que constitueix el detall principal que devia provocar la confusió de Martinell, en afirmar que l'artífex de Cervera i d'Agramunt eren el mateix.

Aquest tipus d'obertura emmarcada amb aparell encoixinat i dovelles a saltacavall a la llinda, el trobem en exemples ja del segle XVI, com el portal de mar de la Ciutadella de Roses, projectada per Giovan Battista Calvi i construïda pel mestre d'obres Bartomeu Sabater,⁵⁴ on es posa de manifest en l'austeritat d'aquest llenguatge clàssic, una certa influència dels encoixinats rústics mantovans. També en tenim exemples molt primerencs del segle XVII, com la casa de Cosme Vidal a Alcover, construïda l'any 1618 potser per iniciativa dels germans Antón i Pròsper Company i la traça de la qual s'atribueix a Pere Blai, o bé, a la comarca de l'Urgell, la porta de l'hort del convent franciscà de Sant Bartomeu de Bellpuig. I és que si bé aquest tipus de por-

tada és més propi de l'arquitectura civil, també el trobem en alguns exemples d'arquitectura religiosa, com a l'església del santuari del Miracle a Riner (El Solsonès), obra de Josep Morató, que hi estava treballant des de 1652, o a l'església de la Pietat de Vic (1664), obra del seu fill, Josep Morató i Pujol, que en fa el projecte i passa a dirigir les obres de la façana.⁵⁵ Finalment, entre altres cases consistorials que presentin un tipus de portada semblant, podem citar l'antiga casa consistorial de Manresa, avui palau de justícia.

Per damunt d'aquesta finestra principal –i no damunt la porta, com en el cas de Cervera–, se situa l'escut de la vila, que presenta la data

**Ajuntament
d'Agramunt.
Detall del porxo.**

⁵³ Una notícia del *Llibre d'Acords* de l'Arxiu Municipal d'Alcover de l'any 1592 ja recull les divergències entre la corporació municipal i el mestre d'obres, Joan Munter, sobre fer una galeria d'arquets a la part superior o bé obrir finestres rectangulars: "Mes per dits jurats fonch dit i preposat a dits consellés que sobre la obra de la Casa de la Vila, sentiren que en deyen que lo mestre era obligat en fer arquets envés la plasa, i ell diu que ell ni farà si ni volen, però que millor estarà com se acostuma de fer ab obres de primor, que tot estiga clos fins a la algorfa, i que allí se fassen tres finestres, que los arquets són obres de pagesos" (CAVALLÉ 1996, 189).

⁵⁴ MARTÍNEZ, D: "El portal de Mar de la fortalesa de Roses, una obra renaixentista a Catalunya" a *Locus amoenus*, 4. Universitat Autònoma de Barcelona: 1998-99, 155-170.

⁵⁵ L'any 1694 Joan Francesc Morató i Soler substitueix el seu pare en la direcció de l'obra i l'any 1717-20 la direcció passa a Josep Morató i Soler. (ERRA, MA; MIRAMBELL, M: "Genealogia de la família Morató i inventari arquitectònic" *Ausa XIII*/121. Vic: Patronat d'Estudis Ausonencs, 1988. Pàg. 144.)

primerenca de 1703, per la qual cosa en podem suposar la seva preexistència en un edifici anterior. De tota manera, si bé Martinell anava errat en les seves atribucions, sí que assevera que en tot cas, la casa consistorial d'Agramunt seria posterior a la de Cervera, ja que "alguns elements s'hi troben resolts amb major depuració",⁵⁶ com és el cas de les cantoneres o angles de l'edifici, que a Agramunt apareixen treballades amb carreus encoixinats, decorats amb alternança de rectangles i rombes.

A la llinda de la porta principal hi ha la data de 1761 i sabem que l'any següent, concretament el 15 de novembre de 1762, els regidors de la vila, per atendre les despeses ocasionades per la construcció de l'edifici, vengueren al pagès Jaume Viladàs un pati per fer una casa segregat dels comuns de la vila sota el castell.⁵⁷ El mateix 1762, el ferrer de Santa Coloma de Queralt Magí Magre contracta la realització dels balcons i balustrada de l'escala principal de la casa "que lo Magnífic Ajuntament està construint en la referida vila", ratificant una vegada més la datació de l'obra de la casa dins la divuitena centúria.⁵⁸

Ara bé, si ens preguntem per l'origen no només de la pervivència d'unes mateixes formes, sinó per la causa de la semblança de la casa consistorial agramuntina amb la de Cervera, podem atrevir-nos a oferir una resposta tot formulant una hipòtesi sobre la seva autoria: L'any 1761 –un any abans del contracte per a fer els balcons de l'Ajuntament–, el mestre d'obres cerverí Josep Reit havia contractat l'obra del col·legi de Sant Bonaventura d'Agramunt, que és sisenada per Francisco Nuet.⁵⁹ El mes d'abril d'aquest mateix anys, Josep Reit també apareix com a contractista principal de les obres a la casa del noble Manuel de Siscar i Fivaller, juntament amb els també mestres de cases cerverins Francesc, Pau i Tomàs Gaudier i Francesc i Jaume Orovig.⁶⁰

Les obres de la casa que Manuel de Siscar tenia al carrer de Sant Joan⁶¹ consistien més aviat en una remodelació total de la casa vella, que s'havia d'anar tirant a terra mentre tant s'anava construint la part nova. Alguns dels canvis que contempla el nou contracte són la distribució interior de la casa i les dimensions de les estances "(...) la sala de ponent tindrà trenta sis palms de llarg i los trenta sinch que queden se'n donarà divuit al menjador dels senyors i los disset restants fins al solà a la part de ponent serà lo menjador dels mosso. Item la capella⁶² que era contigua a la part de ponent se retirarà a sol ixent vint palms, y altres vint més en sol ixent seran cel obert per correspondència de ayre a las botigas y estables, y los onse palms que quedan fins al saló del quarto dels senyors serà eixida o terradet de diversió. Item lo quarto de la part de ponent y lo que ocupava la capella en son indret, serà un solar o terrat y a la paret forana se faran vuit caixons per posar terra y ferhi algunas flors". Pel que fa a l'aspecte extern de la casa, es remarcava que les obertures havien de ser totes de pedra picada, així com "lo arch de la cotxera y los dos archs interiors del pórtico o perxe" i l'escala principal, havent de donar l'empresari de l'obra "las plantillas per la curvatura de la escala al picador de ellas". Finalment, "se adverteix que encara que al plan de la fatxada hi ha quatre portals de balcó, no ni deu haver sino tres, los dos que ocupen lo balcó gran, al thenor que està lo balcó vell, y en lo estrado de la part de la plassa lo altre portal, y aixís mateix los balcons del segon piso dehuen correspondrer per igual". Tota la casa s'havia de fer en un plaç de dos anys pel preu fet de mil cinc-centes lliures.

Pel que fa a l'autoria de la casa consistorial d'Agramunt ¿podria, doncs, Josep Reit haver-ne estat l'autor, si més no de la traça, inspirant-se en la casa de la paeria de Cervera? D'altra banda, cal tenir en compte que Marc Gaudier –un dels mestres de cases amb qui forma companyia per la construcció de la

⁵⁶ MARTINELL 1959, vol II, 39.

⁵⁷ PONS i SERRA, L: *Notícia d'Agramunt*. Lleida: Diputació, 1990. Pàg. 94

⁵⁸ Cal assenyalar, però, que l'escut de pedra que presideix la façana duu la data de 1703, la qual cosa el fa suposar procedent d'una construcció anterior.

⁵⁹ AHCB: FN Agramunt. Antoni Sevina (1761) fol. 99r.

⁶⁰ AHCB: FN Agramunt. Antoni Sevina (1761).

⁶¹ AHCB: FN Agramunt. Antoni Sevina (1761).

⁶² Com en les cases consistorials, també es pot donar l'existència de capelles particulars u oratoris a les residències particulars urbanes, coincidint en el fet de la nul·la traducció exterior d'aquests espais –exceptuant quan es tracta de les capelles amb caràcter més independent que trobem als masos. D'aquesta manera, una de les poques excepcions, si més no a la zona que tractem, la constitueix la presència d'un petit ull per encabir una campana que s'obre a la part superior de la façana de cal Segarreta, a la població d'Ivars d'Urgell.

⁶³ El resultat no difereix en qualitat de l'edifici construït per Francesc Puig cent anys abans: la part nova presenta un portal exactament igual que l'anterior, amb l'escut de la ciutat a la part superior i amb el gran finestrat amb frontó partit per volutes. També hi ha un balcó idèntic als altres dos, igualment amb cinc mènsules que aquí hem de creure que representen personatges al·lusius al món de les presons i la justícia. Finalment, una porta secundària amb la data de 1786, les finestres de la part superior i les cornises i ràfec completen la unitat del conjunt i la perfecta inserció amb la construcció de finals del Sis-cents.

casa de Manuel de Siscar– seria l'encarregat de la materialització del projecte de Jaume Padró per a la futura ampliació de la casa de la paeria de Cervera.⁶³ D'aquesta manera, podem considerar que la presència a Agramunt de mestres d'obres certerins tindria molt a veure amb la forma que prengué la nova casa consistorial. Finalment, respecte a la contracta dels balcons i barana de l'escala del nou ajuntament, cal assenyalar que en el document s'especifica que les balustres de la barana de l'escala han de ser “de la mateixa forma que estan los balustres del balcó de la casa de Dn. Manuel de Siscar esto es en quant a la doblaria y figura”, de manera que podria tractar-se d'una indicació a imitar una obra feta pels mateixos empresaris.

En definitiva, i a part de les semblances que l'acosten a la paeria de Cervera, la casa consistorial d'Agramunt, malgrat la seva cronologia tardana, fregant l'últim terç del segle XVIII, esdevé al mateix temps la més arcaïtzant i la més propera als exemples més prototípics i monumentals de les cases consistorials dels segles XVI i XVII. Així doncs, pel que fa al tractament exterior de la façana, l'únic que diferencia la casa consistorial d'Agramunt de les d'Arnes, Alcover o Horta de Sant

Joan, així com les de la zona aragonesa, estudiades per Lomba, és l'absència de frontons i decoració motllurada a les finestres de la planta noble, essent decorat únicament el balcó central amb dovelles encoixinades que suporten l'escut heràldic.

Si entrem a l'interior de l'edifici per cercar els vestigis de la seva disposició original –alterada com gairebé en tots els casos– l'espai que ens cridarà més l'atenció és la notable sala del Consell o actual sala de plens –que també s'habilita, de forma ocasional, com a espai destinat a les exposicions temporals. Aquesta sala, situada a la planta noble, coincideix amb les obertures principals de l'exterior. És un espai de planta rectangular, de sostre pla però precedit per una ampla cornisa, ressaltada encara als angles de la sala per quatre petxines disposades com si haguessin de sostenir una hipotètica cúpula. Aquest tipus de coberta el trobem en altres espais pertanyents fins i tot a l'àmbit de l'arquitectura privada, com és el cas de la sala del castell de les Pallargues, amb un sostre de tipologia molt semblant però executat amb una major espectacularitat.

Aquesta preeminència de la sala del Consell

**Ajuntament
d'Agramunt.
Detall de la sala
del Consell.**

ocupant la part més notable i central de la planta noble serà reformulada uns anys més tard a Cervera, quan la necessitat de disposar d'unes noves presons propiciarà l'ampliació de la casa de la paeria.⁶⁴ D'aquesta manera, la sala del Consell passaria a construir-se en aquesta part nova, que allargaria l'edifici pre-existent pel cantó de llevant, respectant totalment l'estil i les línies de la construcció del segle XVII. La traça de l'obra va anar a càrrec de l'escultor d'origen manresà Jaume Padró,⁶⁵ mentre que l'execució del projecte es va adjudicar al mestre de cases cerverí Marc Gaudier, que hauria estat un dels hipotètics empresaris de l'obra de la casa consistorial d'Agramunt. Jaume Padró també s'encarregà de l'ornamentació de la nova sala de Consells, que passava així a ocupar un extrem de l'edifici.⁶⁶ D'aquesta sala en destaca un sostre amb un tipus de cornisa semblant a la de la sala de Consells de l'ajuntament d'Agramunt i els armaris raconers.

Finalment, cal assenyalar que entre les cases consistorials ponentines d'aquesta època, podem destacar la d'Almenar,⁶⁷ que d'alguna manera també reprèn l'esquema de la porxada a la part baixa, però amb una morfologia més evolucionada que a Agramunt. D'aquesta manera, els arcs de l'Ajuntament d'Almenar són peraltats, i si bé la porxada és de pedra picada, la resta de l'edifici està arrebossat i organitzat verticalment mitjançant pilastres. L'arrebossat constitueix, doncs, una solució més actualitzada i més econòmica, alhora que afavoreix la plasticitat de les pilastres de pedra picada que divideixen la façana i que ressalten en contrast amb l'encalat de la superfície dels murs.

Els artífex hipotètics de l'Ajuntament d'Agramunt: aproximació biogràfica i professional

El mestre d'obres Josep Reit, el contractista principal de la casa de Manuel de Siscar i del col·legi de Sant Bonaventura –posteriorment sisinat per Josep Poch–, era fill d'Anton Reit,

un dels membres més influents de la confraria de Mestres de Cases i Molers de Barcelona, de la qual fou prohoms en cap.⁶⁸ La gran influència del pare i les bones relacions amb l'administració portaren a Josep Reit, nascut l'any 1704, a l'execució de moltes obres públiques i suposem que arriba a Cervera amb motiu de la construcció de la Universitat. L'any 1733 contracta les obres de l'Hospital de Castelltort de Cervera, juntament amb Agustí Biscarri i a la llarga hi agafà residència.⁶⁹ L'any 1757 Esteve Subiràs li subcontracta la continuació de les obres de la universitat, juntament amb el mestre de cases cerverí Francesc Romeu.⁷⁰

Sembla que Josep Reit o Reig hauria estat també l'artífex de la parroquial de Copons, contractada l'any 1750 i que l'any 1756 contracta l'obra del pont de Jorba.⁷¹ De la mateixa manera, són seves les traces de les parroquials de les poblacions segarrenques d'Hostafrancs i les Oluges, al mateix temps que també el situem com a responsable de la conclusió de la parroquial de Prats de Rei i de la portada del santuari de Santa Maria d'Ivorra; obres, totes elles, on s'evidencia una clara influència formal d'alguns aspectes de la Universitat de Cervera. Així doncs, la vinculació de Reit amb la construcció d'aquest magne edifici, el converteix en un segur transmissor de les formes arquitectòniques i artístiques que s'hi posen en pràctica.

D'altra banda, els Gaudier, mestres de cases d'origen francès, havien viscut a Igualada abans d'instal·lar-se a Cervera. Sabem que un tal Marc Gaudier o Godier dissenya, l'any 1692, el campanar de l'església de Sant Martí de Sesgueioles. El primer membre d'aquesta nissaga afincat a Cervera és Francesc Gaudier, que l'any 1717 trobem fent obres a casa de Raimon Huguet (en aquest document consta com a natural d'Igualada i resident a Cervera).⁷² El mateix any, al setembre, ja apareix com a mestre d'obres de Cervera i fa obres al molí de Francesc Rabassa. D'altra

⁶⁴ Tradicionalment, les presons i la casa de la vila anaven unides, ja que els paers tenien jurisdicció civil i criminal. Segons Duran i Sanpere, no sembla que la paeria de Cervera hi hagués cap lloc construït a propòsit i només hi ha indicis d'haver ocupat la part baixa de l'edifici de la Taula de Canvi, adossat a l'ajuntament. Segons DURAN i SANPERE (2001, 251-252) en un acord municipal de l'any 1577 es parla d'arreglar la plaça de davant de la presó i de l'església de Santa Maria.

⁶⁵ DURAN i SANPERE 2001, 253.

⁶⁶ DURAN i SANPERE 2001, 251-254.

⁶⁷ Desconeixem la data exacta de la seva construcció, així com el seu artífex, tot i que podem situar-lo dins l'últim terç del segle XVIII, com a edifici coetani a l'ampliació de la veïna església parroquial i campanar.

⁶⁸ ARRANZ 1991, 387.

⁶⁹ AHCC: Fons Dalmases. Hospital de Castelltort. L'any 1756 s'adjudica les obres del pont de Jorba per dos-mil sis-cents quaranta lliures, actuant com a fiadors Francesc i Tomàs Gaudier i Josep Pomés (AHCC: FN Cervera. Tomàs Balius 1756) i sabem que en aquell temps tenia al seu càrrec la construcció de la parroquial de Copons.

⁷⁰ AHCC: FN Cervera. Ramon Teixidor (1757).

⁷¹ AHCC: FN Cervera. Tomàs Balius (1756).

⁷² AHCC: FN Cervera. Ambrós Copons i Fita (1717).

banda, també sabem de l'existència d'un tal Pau Gaudier, mestre d'obres d'Igualada –suposem que podria ser germà de l'anterior–, que l'any 1717 construeix el cambril de l'església dels Dolors d'aquella ciutat.

Del matrimoni entre Francesc Gaudier i Maria neixen almenys una filla i quatre fills: Tomàs, Marc, Pau i Francesc, tots mestres de cases, que ja consten en tots els documents com a naturals de Cervera. Així doncs, Francesc i Maria, juntament amb el seu fill Tomàs creen un censal a favor de la confraria de Sant Joan i Sant Eloi el 10 de juny de 1731. De la mateixa manera, l'any 1732 trobem a Francesc i Marc Gaudier, pare i fill, contractant les obres de l'església i convent de Sant Magí de la Brufaganya. D'altra banda, l'any 1737 és Marc Gaudier qui contracta, juntament amb Ramon Riambau, l'obra de la sagristia de la capella del Roser del convent de Sant Pere Màrtir de Cervera. L'any 1764, apareix Pau Gaudier, vidu i fill de Francisco Gaudier, en els seus capítols matrimonials amb Paula, vídua de Jaume Casamor. L'any 1769 sabem que el mateix Pau Gaudier té 54 anys i el seu germà, Francesc Gaudier, 42 anys.

Pel que fa a d'altres obres, sabem que l'any 1766 el capità reformat d'infanteria Simó Grau d'Alinyar paga a Francesc Gaudier unes tres-cents vint-i-cinc lliures del total del preu fet de l'obra de l'església de l'hospital de Castelltort. Finalment, l'any 1780 documentem un tal Francesc Gaudier, prevere de la comunitat de Sant Nicolau de l'església parroquial de Cervera. També apareix una tal Francisca Gaudier, vídua de Jaume Borbonet. L'any 1784 Marc Gaudier presenta una relació, juntament amb els mestres de cases Tomàs Borbonet, Francesc Benach i Magí Vilar, sobre l'estat en que es troba l'església parroquial de Santa Maria de Cervera.⁷³

L'any 1786 Marc Gaudier s'adjudica les obres d'ampliació de la Paeria de Cervera, segons el disseny de Jaume Padró i per les quals cobrarà la quantitat de cinc-cents lliures. Duran i Sanpere li atribueix l'autoria de l'escut del portal i de les mènsules del balcó afegit, tot i que enlloc hem trobat que Marc Gaudier hagués realitzat mai treballs d'escultura. D'altra banda, al contracte de l'obra que contracta Marc Gaudier, però, sí s'especifica que les figures de les mènsules que han de sostenir les llosanes dels balcons han de ser semblants a les dels altres dos balcons, però sense que

n'hi pugui haver dues d'iguals, i posant la condició d'haver de presentar els dibuixos de les figures abans de procedir a llur execució.⁷⁴

Reformes setcentistes a l'Ajuntament del Talladell

Els Valldaura o Vall-llaura, mestres de cases del Talladell, eren sobretot picapedrers de fama, experts en el treball de la pedra procedent de la prolífica i coneguda pedrera de la localitat. Els documentem al llarg del segle XVIII realitzant obres de tot tipus –com l'enllosat de la bassa del Talladell–,⁷⁵ i també s'encarreguen de dur a terme reformes força importants a l'antiga casa consistorial (vegeu el document 3). El contracte de l'obra contempla una reforma important de la façana d'un edifici preexistent –avui mateix, aquest edifici, convertit en local social, se'ns presenta força enigmàtic pel que fa a la cronologia precisa de la seva construcció, evidenciant

**Antic ajuntament
del Talladell,
avui casal social.**

⁷³ AHCC: Fons de la Comunitat de preveres de Santa Maria de Cervera. Consells (1777-1793).

⁷⁴ AHCC: Municipal. Llibres d'actes i negocis (1785-88), f. 95.

⁷⁵ AHCC: FN Tàrraga. Ramon Borràs i Borràs (1774). Segons GARGANTÉ, M: "La construcció de molins al segle XVIII: Fonts i documents" a *L'arquitectura dels oficis*. Lleida: Pagès editors, 2003. Ps. 53-70.

nombroses reformes, alguns testimonis de les quals són diverses dates que apareixen a les llindes de les obertures de la façana. Una part de les obres contractades consistia també a tapiar les finestres que sembla que hi havia a la part superior de l'edifici, per la qual cosa podem suposar que s'hauria tractat d'un edifici més primitiu –dels segles XVI o XVII– amb la seva gairebé preceptiva galeria de solana.

De cases senyorials a cases consistorials

Durant els primers segles moderns podem constatar un clar paral·lelisme entre l'arquitectura civil de caràcter públic i les residències privades –sobretot a nivell exterior–, mentre a partir del segle XVIII les dues tipologies es diferenciaren de forma més acusada, mante-

**Ajuntament
de Tornabous,
antic casal senyorial.**

**Ajuntament
de Tornabous.
Detall de l'escala.**

⁷⁶ Arribat el segle XVIII, es generalitzen les cases senyorials situades als nuclis urbans, siguin d'antics senyors –amb algun grau de noblesa–, grans propietaris i terratinents o comerciants enriquits, de manera que les cases que es construïran aquests rivalitzaran directament amb els primers. A la zona que tractem no podem obviar la influència notable d'un edifici com la Universitat de Cervera i les cases del carrer Major d'aquesta ciutat en beuen especialment. De la mateixa manera que la inèrcia havia estat llarga pel que fa als edificis del segle XVI i XVII, la formulació que a la zona que tractem considerem influència de la Universitat, es mantindrà amb la mateixa continuïtat fins ben entrat el segle XIX, amb la urbanització de la plaça del Mercadal a Agramunt. En aquestes cases, l'arrebossat de la façana es generalitza, donant peu a la realització d'esgrafiats en alguns casos, i la galeria de solana és substituïda per ulls de bou a la part superior, o per finestres rectangulars que s'obren de forma més espaiada.

nint-se les cases consistorials més ancorades en models anteriors, mentre les cases senyoriales evolucionaran per altres camins, fet que provocarà una major diferenciació entre arquitectura pública i arquitectura privada, tot i que ambdues continuïn essent d'alguna manera "arquitectura de representació".⁷⁶

Aquestes concomitàncies entre ambdues tipologies han propiciat el fet que les corporacions municipals, en arribar el segle XX, recuperessin antics casals senyoriales com a seus del nou ajuntament. Aquests, doncs, per simples motius funcionals o per la voluntat de recuperar un cert sentiment magnànim de poder comunal, han estat proclius a instal·lar-se en antics palaus, un cop perdut aquests el seu esplendor i el seu significat. Exemples d'aquest procediment són els casos de Belianes, on l'ajuntament s'instal·là a l'antic palau Navès, o bé Tornabous i Linyola. Tots tres edificis són obra del segle XVI –a Belianes hi ha una llinda, però, amb data de 1611– i presenten característiques semblants pel que fa a la monumentalitat pròpia de la façana, organització i tipus de paraments. L'últim pis o golfes s'organitza a Tornabous i a Linyola mitjançant una galeria de solana, que a Belianes únicament es manifesta amb quatre petites obertures quadrangulars disposades de manera separada i asimètrica. Una diferència notable rau en la part baixa dels tres edificis, donat que a

Ajuntament
de Linyola.

Ajuntament
de Belianes,
abans palau Navès.

**Antic ajuntament
de Vilanova de
Bellpuig, avui
convertit en hostal.**

Belianes, l'accés a l'interior el constitueix un portal adovellat, que a Tornabous és una porta allindanada, mentre a Linyola la part baixa es defineix per una porxada, que curiosament familiaritza aquest edifici amb les antigues cases consistorials cinc-centistes com les de les comarques tarragonines –Arnes, Horta de Sant Joan... Finalment, entre els interiors inevitablement alterats, destaquem l'entrada i l'escalinata d'accés a la planta noble que es conserva a l'ajuntament de Tornabous.

Finalment, tot i que aquest pas de la casa senyorial a la casa consistorial és un fet majoritàriament del segle XX, també en documentem, algun exemple reculat, com el de Vilanova de Bellpuig, quan el duc de Sessa era el propietari d'una casa habitada per la família Palau, que segons Esteve Mestre abandonà la casa durant l'últim terç del segle

XVII. Fou llavors quan el batlle i paers de la vila sol·licitaren la casa al duc de Sessa, obtenint una resposta favorable. Aquest, el 28 de març de 1691, donava poders a Joan Baptista Tàpies, el seu procurador, per tal que establís enfitèuticament en aquella casa al batlle, jurats i paers.⁷⁷ Avui aquesta casa ha abandonat la funció consistorial i s'ha convertit en un hostal, que no obstant manté el nom de "L'antiga Alcaldia". Després d'una important restauració, manté un tipus de façana més proper al de l'Ajuntament de Belianes –si l'hem de comparar amb els exemples anteriors–, sobretot per la presència del portal adovellat i el motlluratge dels finestrals. Com a Belianes, el fet de no ser un edifici entre mitgeres evidencia la diferència entre els paraments de la façana principal i els de les laterals, fets de paredat comú –avui arrebossat a Vilanova–, evidenciant la importància de la façana principal, sempre i en tots els casos, símbol inequívoc de poder i representativitat –senyorial o municipal.

⁷⁷ MESTRE, E: *Història de Vilanova de Bellpuig*. Lleida: Virgili & Pagès, 1989. Pàg. 78.

APÈNDIX DOCUMENTAL

Document 1
1762

Contracte per a la realització dels balcons i balustrada de l'escalinata de la nova casa consistorial d'Agramunt.

AHCB: FN Balaguer. Antoni Sevina (1762), fols. 213r-216r.

En nom del senyor sia a tots notori com nosaltres Dr. Joseph Vilaplana y Matheu, Bonaventura Bertran cirurgià, Jaume Joan Valls, pagès, Francisco Vilarrúbies, negociant, y Pere Bragós, pagès, lo present y corrent any Regidors del Magnífich Ajuntament de la referida vila de Agramunt, fent las infraescritas cosas en presència del Dr. en drets Dn. Francisco de y de Varhels, síndich procurador de dit magnífich Ajuntament, en dit nom. De nostre grat y certa sciència concedim la fàbrica y obra de fer los balcons y balustrada de la escala de la casa que lo magnífich Ajuntament està construhint en la referida vila de Agramunt y en la Plassa Major de ella, a favor de Magí Magre farrer de la vila de Santa Coloma de Queralt Bisbat de Vich, present y avall accenptant, com a menos donant en lo encant públich mediant las tabbas baix insertadas. Aquesta concessió o ajust és a preu fet, fem en dit nom aixís com millor dir y entendre se pot, ab los pactes empero y condicions contengudas en las tabbas que són del thenor següent: = Tothom qui vulla entendre en fabricar los tres balcons de la casa de la vila de Agramunt, se donaran al públich subhast al qui per menos preu ho farà, ab los pactes següents: = Primo sapia lo impressari: Que deurà fer los tres balcons del modo que està la planta del balustre o montant que sels ensenya, ben entés que los dits balustres han de tenir la alsada de sinch palms y mig quart, comprés lo passamà y peu de baix y respecte que lo de la planta no té bastanta llargada se li anyedirà proporció des del primer botó de cada cap en amunt, mudat a proporció. = Item sapia que los dos balustres cantoners y lo del mig del balcó gran han de se ab espiga per posar-hi poms de bronze. = Item sapia que los balustres han de ser de la mateixa doblada que lo de la planta, que en tots tres los balcons han de ser iguals y la dita obra se donarà a rahó de tant per quintar a qui per menos ho farà y serà dita obra instalada y reconeguda per experts a satisfacció dels Srs. Regidors. = Item sapia que lo preu dels balcons se ajusta ab esta forma, a saber cent lliuras lo dia de la firma del acte, y lo restant lo dia se conclourà la obra y per seguritat deurà donar idòneas fianzas a coneguda dels Srs. Regidors. = Item sapia lo impressari que lo ferro gastarà per dita obra haurà de ser bo y de la fàbrica

de Martinet o bé de la de Fornals. = Item sapia que lo dia de Nadal prop vinent deurán ser plantats tots tres los balcons y ho faran fer los Srs. Regidors a sos gastos. = Item sapia que a més del preu deurà lo impressari pagar lo salari del acte que serà una lliura deu sous, y que haurà de pagar quatre sous al corredor. Digay qui vulla que al menos donant se lliurarà. Agramunt setembre vint y sinch de mil setcents seixanta dos. De ordre dels Srs. regidors Joseph Sevina y Gualdo Notari. = Tothom qui vulga entendre en fabricar la balustrada o barana de la escala de la casa de la vila del Ajuntament de Agramunt fins al primer piso se donarà al públich subhast a qui per menys peru ho farà ab los pactes següents: = Primo sapia lo impressari que deurà fer los balustres de dita balustrada de la mateixa forma que estan los balustres del balcó de la casa de Dn. Manuel de Siscar esto es en quant a la doblaria y figura y lo enbalustre per altre altre te de esser entorxat. = Item sapia que los balustres han de tenir quatre palms y mig de llarch cada un ab lo pasamà y lo peu de baix. = Item sapia que deurà posar sinch ferros dobles cantoners, esto es un al principi de la escala, altre al remate de la escala y los tres restants als rancos o replans, los quals ferros tenen de ser ochavats y ha de tenir de ample en cada quadro lo que segons lo art de farrer requereix dita balustrada, y los dits sinch ferros han de esser ab spiga per posar poms de bronze y han de pujar mig palm més que la barana sens la spiga. = Item sapia que la dita obra se donarà a rahó de tant per quintar al qui per menos ho farà, y serà dita obra vista y reconeguda per experts a satisfacció dels Srs. Regidors, y que lo ferro se gastarà per dita obra haurà de ser bo y de la fàbrica de Martinet o de la de fornals. = Item sapia que per lo dia quinze de janer prop vinent deurà ser plantada tota la dita balustrada o barana, y en cas que no ho sian, ho faran fer los Srs. regidors a gastos del impressari. Item sapia que lo preu de dita balustrada se pagarà ab esta forma, cent lliuras lo dia de la firma del acte y lo restant lo dia haurà plantada dita balustrada. Y per seguritat deurà donar idòneas fermanças a coneguda dels Srs. Regidors. = Item sapia que a més del preu deurà pagar lo impresari una lliura deu sous per lo salari del acte, y quatre sous al corredor. Digay qui dir y vulla, que al menos donant se lliurarà. Dia tres octubre mil setcents sexanta y dos. = De orde dels Srs. Regidors. Joseph Sevina y Gualdo Notari. = Y aixís ab dits pactes y no sens ells en dit nom cedim a dit impressari tots los drets y accions que en las preditas cosas nos competeixen per a que de ells puga usar en judici y fora de ell aixís com millor li convinga, constituhint lo per dit efecte procurador, com en casa propia. (...).

Document 2
1761, abril, 5.

Contracte entre Manuel de Siscar i Fivaller i Joseph Reyt, Francisco Gaudier, Pau Gaudier, Thomàs Gaudier, Jaume Orovitg y Francisco Orovitg, tots mestres de cases de Cervera, per a la reconstrucció de la casa que aquest posseeix a Agramunt.

AHCB: FN Agramunt. Antoni Sevina (1761).

Sia a tots notori com jo Dn. Manuel de Siscar y de Fivaller en la present vila de Agramunt populat. De mon grat y certa sciència conuinch y en bona fe ab solemne estipulació prometo als infrascrits Joseph Reyt, Francisco Gaudier, Pau Gaudier, Thomàs Gaudier, Jaume Orovitg y Francisco Orovitg mestres de cases de al ciutat de Cervera Bisbat de Solsona presents y avall acceptant, donar-los com ab thenor del present los dono y concedesch lo ajust o preu fet de fabricar y construir la casa que de nou intento fabricar y construir dins la present vila y al carrer de Sant Joan, ab totas sas oficinas y demás apéndices segons lo plan de ella format per lo Rnt. P. Fr. Joseph Sarrais Religiós del orde de Sant Francesch de observancia y conventual en lo convent de Balaguer, qual plan o dissenyo queda vist y examinat per los referits, a qual deuran estar y servir-se. Lo qual ajust, concert y preu fet y fàbrica de casa dono y ocncedesch, aixís com millor dir y entendre se pot, ablos pactes empero y condicions descrits y continuats en la tabba que és del thenor següent. = Se dona al públich subhast lo construir o fabricar tota la casa del molt lltre. Sr. Dn. Manuel de Siscar y de Fivaller y se dona ab las condicions següents: = Primo sapia lo impressari que deurà fer la casa puntualment com està en lo plan, menos las parets mitjaneras dels vehins, que en cas se degan de fer se li pagaran per jornals, si ell las farà; y las parets de dins de casa fins al primer piso han de tenir quatre palms de guix, del primer piso fins al segon tres palms de guix, y de allí en amunt dos palms y tres quarts de guix; y la tirada de paret C. y A. En lo número tercer deu ser tirada dintre o en dins tres palms, y a la mateixa tirada de dita paret se assenta la caixa de la escala, ben entés que com és quadrada se farà quadrilonga, extenent-se la longitud de dit quadro del fondo a la entrada de la part de la embocadura de la escala, y per pujar del primer al segon pis en la part dels dos requartos dels alcovats, que tenen trenta sis palms se'n pendran dotse en lo intermedi, y eixos dotse y vint y vint y quatre al fondo, serà lo lloch per la escala de pujar al segon piso. Item la sala de ponent tindrà trenta sis aplms de llarch y los trenta sinch que queden se'n donarà divuit al menjador dels señors y los disset restants fis al solà a la part de ponent serà lo menjador

dels mosso. Item la capella que era contigua a la part de ponent se retirarà a sol ixent vint palms, y altres vint més en sol ixent seran cel obert per correspondència de ayre a las botigas y estables, y los onse palms que quedan fins al saló del quarto dels señors serà eixida o terradet de diversió. Item en la fatxada, lo que senyale cornisa de pedra, serà barbaccana que surtie enfora tot lo que volen los balcon, perquè surtie l'aigua pluvial enfora. Item las vuit finestras que hi ha en la caixa del simbori de la escala quedaran totas obertas. Item lo quarto de la part de ponent y lo que ocupava la capella en son indret, serà un solar o terrat y a la paret forana se faran vuit caixons per posar terra y fer-hi algunas flors. Item sapia lo impressari que totas las parets de carregament dehuen ser de obra de cal y canto, tant las parets de servitud propia com la caixa de l'escala. Item lo primer piso y entresuelos y botigas y estudis dehuen ésser los pisos de obra cuyta, arregladas las bòvedas per aresta, ab sos archs demostrats per sota, y per sobre arreglar lo piso corresponent ab tabiquets y revoltionadas. Item tots los mitjants o tabiques seran de rejola comuna, a dos gruixos. Item los demás pisos en amunt seran de revoltionadas com se acostuma de guix y teulissos, y tota la dita obra deu ser perfectament acabada, esto és terraguixada y blanquejada de guix comú. Lo entresuelo, botiga y estudis y totas las primeras pessas corresponents al primer piso blanquejadas de guix blanch, y terraguixadas com se suposa. Item totas las portas o portals y finestras del solo, esto és entrada, estable, botigues y estudis, com també los portals de las finestras foranas de tot lo contingut de la casa, dehuen esser de pedra picada buxardad y la escala principal, com també la escala escusada de la part de la cunya dehuen ser de pedra picada, y las escales se entregaran picadas, y se adverteix que lo impressari deurà donar las plantillas per la curvatura de la escala al picador de ellas, y també se adverteix al impressari que lo arch de la cotxera y los dos archs interiors del pórtico o perxe dehuen ser de pedra picada buxardada; y també las fayxas que serveixen de imposta en lo arrencament dels archs de la entrada. Item la casa se deu fer en lo termini o plasso de dos anys, esto és una part cada any, y deuran per Tots Sants o en setembre donar avís dels materials que corresponen per posar-se a obrar en lo mes de mars. Item per lo damunt dit se'ls donarà la paga ab quatre tersos, dos per cada part d'obra, esto és lo un ters al comensar-la, y lo altre en haver-la acabada, conforme avall se explicarà; vista la obra y reconeguda per experts i dònecs quels assenyalarà son duenyo, y deurà donar fiadors a coneguda de dit señor. Item se'ls donarà la maniobra, l'aigua en la sèquia, l'argamassa al peu del campanar, y

las pedras a la vora de la casa, junta ab la fusta en lo lloch ahont ara està. Item se adverteix que lo impressari dega desfer per parts las casas vellas per anar fent la nova, aprofitant los materials aprofitables, posant la fusta en lloch convenient, y los materials en paratge que no fassie nosa, que dit senyor se cuydarà de fer-los trauger fora, y que quant aniran desfent lo vell per obrar de nou, degan assegurar lo vell per medi de puntals, per a que los senyors estigan segurs en casa, y fer mitjà entre la obra vella y la nova de tabique, o del que més convenient serà. Item se adverteix que encara que al plan de la fatxada hi ha quatre portals de balcó, no ni deu haver sino tres, los dos que ocupen lo balcó gran, al thenor que està lo balcó vell, y en lo estrado de la part de la plassa lo altre portal, y aixís mateix los balcones del segon piso dehuen correspondrer per igual. Item se adverteix que en las alcovas de tota la casa ha de fer bòveda ab aresta y cornisa corresponent, com també armaris hont se li demanaran y apareixerà ser convenientes. = I aixís ab dits pactes y no sens ells fay lo preseny ajust o concert, cedint als sobredits peçò tots mos drets y accions a mi competents, per a que de ells puguin ésser en judicis y fora de ell, aixís com millor los convinga; constituhint-los per dit efecte mos procuradors, com en cosa propia. Lo preu del present ajust y fàbrica y construcció de ditas obras és: mil sinch centas lliuras moneda barcelonesa, pagadoras ab esta forma, ço és: sinch centas lliuras lo dia se comensarà la obra; tres centas trenta-tres lliuras sis sous y vuyt diners lo dia serà concluhida la meitat de dita obra; tres centas trenta-tres lliuras sis sous y vuyt diners lo dia se comensarà la altra meitat de la obra; y las restants tres centas trenta-tres lliuras sis sous vuyt diners lo dia serà finida tota la dita obra. Y aixís renunciant a la excepció del dit preu no ser aixís convingut, y a qualsevol altre que afavorir-me puga. Prometo a dits impressaris fer-los valer y tenir lo present contracte, y pagar-los lo preu en los terminis y plassos sobredits, com també estarlos de ferma y legal evicció, en tot y qualsevol cas, ab restitució y esmena de tots danys y gastos. Y per cumplir las referidas cosas ne obligo tots mos bens y drets, mobles e immobles haguts y per haver, ab totes las renunciacions necessarias. Y nosaltres los dits Joseph Teyt, Francisco Gaudier, Pau Gaudier, Thomàs Gaudier, Jaume Orovitg y Francesch Orovitg mestres de cases de la ciutat de Cervera, presents y acceptants lo sobredit ajust y concert, ab los pactes y condicions sobre referits, als quals expressament consentim: De nostre grat y certa ciència convenim y en bona fe prometem al dit noble Sr. Dn. Manuel de Siscar y de Fivaller present, fer y construir la dita obra y casa en lo modo y forma que en lo plan y tabba sobredit està

descriu y continuat; empero tot lo demás que en força del present contracte degan cumplir y observar prometen cumplir-ho y observar-ho sens dilació ni excusa alguna, ab lo acostumat salari de Procurador dins la present vila deu sous y fora de ella vint sous barcelonesos, ab restitució y esmena de tots danys y gastos. (...)

Document 3
1779, gener, 22

Contracta de les obres que el mestre de cases del Talladell Manuel Vall-llaura ha de fer a la Casa Consistorial del mateix poble. AHCC: FN Tàrrega. Marià Lloses (1779). Fol. 12v^o-15v^o.

En la vila de Tàrrega a vint y dos dias del mes de janer any de la Nativitat del Señor de mil set-cents setanta y nou. Josef Boher Regidor Decano y com a tal regint la Batllia del poble del Talladell per absència del Batlle; Manuel Grauhet Regidor y Francisco Salat Procurador Síndich General de dit poble, y com a tals representant lo comú de aquell Ajuntament tenint y celebrant de llicència donada de paraula per lo Sr. Dn. Andreu de Círia, Alcalde major de la present vila. En dit nom e inseguint lo permís y facultat que per las infraescritas cosas sels ha donat per lo Real y Supremo Consell de Castilla ab decret de dinou de desembre pròxim passat: De son grat y certa ciència donan y concedeixen a Manuel Vall-llaura mestre de cases de dit poble del Talladell a estas cosas present com a més beneficiós postor en lo encant públich mediant los pactes avall escrits segons la relació feta per Llorens Inglés, nunci jurat de la present vila en actes del notari infraescrit lo dia vint-i-tres de novembre pròxim passat, que se remeté originariament a dit Rl. Consell: Lo fer y construir las obras y reparos avall expressadors en la casa del Comú del Talladell situada en lo mateix poble ab los pactes y condicions ab que se lliuraren y se remataren, que són las següents: = Condicions y pactes a que deurà arreglarse la persona que emprenga las obras y reparos que dehuen exhecutarse en la casa del comú del poble del Talladell, situada en lo mateix poble. = Primo sapia lo impresari que no podrà posar mà a la obra fins que vinga la aprobació del Supremo Consell, y luego que lo Ajuntament donia avis, deurà provehir-se de tot lo necessari a fi de estar concluhida la dita obra per tot lo mes de maig del any mil set-cents setanta y nou. = Item sapia que a sos gastos deurà provehir-se de tots los materials, fusta, ferramenta, jornalers y demás que sia menester per la construcció de la obra; la qual deurà consistir en fer nova tota la teulada ab las bigas y llatas corresponents; fer una escala de pedra picada en lo primer y segon pis de sinch palms de ample fins al pri-

mer pis y de quatre palms de ample des del primer pis al segon, y si pot ser degan tenir las graus tres quarts y mitg de alsada y un palm y tres quarts de pisada; fent també tres finestras de pedra picada de sinch palms y mig de amplaria cada una, y de alsada vuit palms y també la portalada o porta principal que deurà tenir vuit palms de ample y onse de alt, també de pedra picada de la pedrera que se troba en lo terme de dit poble: Enrajolar tot lo paviment de dits dos pisos, fer totas las finestras y portas ab la fusta y ferramenta corresponent y la balustrada de la escala, que deurà ser tornejada; y en la porta principal deurà haver-hi una portella, com y també en lo comensament de la escala deurà fer un arch de rajola y guix per quedar segura, fent de pedra les parets que sia menester posant-hi la fusta necessària en los paviments de dits dos pisos y recomponent las voltas o bovedas de la habitació del duler y del molí de la farina, com y també las esquerdas, blanquejant los pisos ab guix y la part exterior de la casa ab argamassa; y fer un armari de pedra picada ab quatre calaixos, portas y panys corresponents per a resguard dels papers del comú, y tot lo demás que sia menester a fi que la referida casa quedia assegurada per a poder servir al us a que està destinada. = Item sapia que serà de sa obligació que la dita obra y sos materials sian de bona qualitat, quedant las ruhinas a benefici seu. = Item sapia que serà de sa obligació lo fer una divisió de rajola y guix per un quarto per lo mestre en la paret que antes estava com y també una cuñeta per dit mestre en lo primer piso en lo paratge que se li señalarà; y així mateix deurà tapar los finestrals de la esgolfa ab pedra y argamassa a excepció de dos per part que deuran quedar oberts ab la baraneta corresponent de pedra alsant los que se requiesca per la part de la teulada per quedar ab tota perfecció. = Item sapia que lo Ajuntament de dit poble li satisfarà lo preu en que se rematia dita obra ab tres iguals plassos, lo primer al comensar la obra, lo segon a la mitat de ella, , y lo últim concluhida y visurada que sia per dos experts anomenadors, un per cada part: sent de la obligació del impresari lo donar idoneas fianzas a coneguda de dit Ajuntament, y lo satisfer al notari y corredor sos corresponents salaris. Y ab dits pactes fan lo present acte. Lo preu de dita obra es sinch-centas sinquanta-nou lliuras moneda barcelonesa per las quals fou rematada a dit Manuel Vall-llaura en lo referit subhast; las quals prometen satisfer-li en los plassos sobredits sens dilació ni excusa alguna, ab lo acostumat sa-

lari de procurador y restitució de danys y gastos, baix obligació dels rèdits de dit comú y renunciació de drets de son favor, y del que prohibeix la general renunciació. Y lo referit Manuel Vall-llaura se obliga a fer la dita obra per lo preu, pactes y dins lo termini sobre expressats y promet cumplir-ho conforme queda explicat sens dilació ni excusa, ab lo acostumat salari de procurador y restitució de danys y gastos. Y per major seguretat de ditas cosas dona en fiadors y principals obligats a Jaume Prats, pagès de dit poble del Talladell, y a Francisco Santfeliu, que ho és del de Nalech, los quals acceptan lo càrrec de dita fianza y prometen que junt ab dit son principal sens ell y a solas estaran a lo sobre estipulat. Per lo que així principal com fianzas obligan tots y sengles bens seus, mobles e immobles, hags y per haver, renunciant a saber los fiadors a la lley que diu que primer sia convingut lo principal que la fianza, y a la que diu que quedant libre lo principal hi sia lo accesorí. Y tots renuncian al benefici de novas constitucions divididoras y cedidoras accions a la epístola del emperador Adrià y consuetud de Barcelona, que parla de dos o més que a solas se obligan a qualsevol altre dret y llei de son favor a la que prohibeix la general renunciació y a son propi favor, sotmetent-se al dels Il·lustres Srs. Corregidors y sos tinentes de Barcelona, Lleida, Tàrraga y altre qualsevol superior secular tant solament ab facultat de variar lo judici, fent y firmant escripturas baix la pena de ters en los llibres de tersos de las curias de dits señors, per la qual obligan sas personas y bens de altre de ells a solas, ab la acostumada constitució de procuradors a tots los notaris y oficials jurats de dita curia y al altre de ells, a solas per firmar-la en dia jurídic segons son rigor y privilegi y estil de aquellas, ab promesa de tenir-ho per vàlid y no revocar-ho en temps algun. Y dits contrahents quedan advertits pe mi lo notari infraescrit (de que ab lo present ne faig fee) y que de esta escriptura sen ha de prendre rahó dins lo precís termini de sis dias en lo ofici de hipotecas de dit poble del Talladell, establert en la present vila, y dins lo de trenta días después en lo de dit poble de Nalech, establert en la vila de Montblanch per los efectes previnguts en la Rl. Pragm^a de hipotecas de que los he cerciorat. A lo que foren presents per testimonis Francisco Anton Llopis y Mariano Fogassot escriptors de dita vila de Tàrraga y jo lo notari infraescrit que afirmo conèixer a dits otorgants que ho firman de sas mans a excepció de dit Manuel Grauhet y Francisco Santfeliu, que diuen no saber escriure y ha donat facultat a dit Fogassot per firmar-ho.